

1. Бирюков К.В., Коваленко В.В. Криминалистическое исследование документов. — Луганск, 1999.
2. Вопросы судебно-автороведческой диагностической экспертизы. — К., 1984.
3. Карпенко Ю.А. Современное развитие русской ономастической системы //Актуальные вопросы русской ономастики. — К., 1988.
4. Крысин Л.М. Социальная маркированность языковых единиц //Вопросы языкознания. — 2000. — №4.
5. Серль Дж.Р. Косвенные речевые акты// Новое в зарубежной лингвистике. — М., 1986. — Вып.ХУП.
6. Таранов П.С. 120 философов.Жизнь.Судьба.Учение. — Симферополь,1996.
7. Теоретические и методические вопросы криминалистического исследования письменной речи. — М.,1977.
8. Экман Пол. Психология лжи. — Санкт-Петербург, 1999.

С. П. Павелко

НЕОФІЦІЙНІ ЖІНОЧІ НАЙМЕНУВАННЯ В АНТРОПОНІМІКОНІ ГУЦУЛЬЩИНИ

Однією з характерних ознак особових імен є їх здатність багатоманітно варіюватись. Найактивніше варіанти використовуються у розмовно-побутовій сфері, рідше — в офіційній. Поява варіантів імен — це живий словотворчий процес, який ніколи не припиняється. Поки існує ім'я, доти будуть існувати і його варіації, які допомагають людині висловити найтонші почуття до іншої особи, свою приязнь чи відразу, симпатію чи антипатію. Як зауважує О.Ю. Карпенко, “повнота почуттів вимагає повноти форми, різноманітності засобів вираження” [5 : 19]. Крім того, варіанти імен якоюсь мірою компенсують нечисленність сучасного офіційного іменника і залишаються одним із важливих джерел його поповнення. П.П. Чучка вважає, що для дослідника антропонімії “вихідним пунктом завжди мусить бути народно-розмовна система, оскільки саме вона є першоосновою всього. Офіційна ж система великою мірою штучна, особливо в тих випадках, коли вона перенесена з одного діалекту на інший чи, тим більше, з одної мови на іншу” [14 :18].

Кожен регіон, кожна місцевість мають свій антропонімикон та свою специфіку найменування. Предметом нашого дослідження

є жіночі неофіційні найменування, що побутують на Косівщині Івано-Франківської області. Як чоловічі, так і жіночі імена мають тут у своєму творенні ряд особливостей, тому кожна з цих груп ми будемо розглядати окремо. Варіанти імен, групуючись навколо свого стрижневого компонента, утворюють синонімічні ряди. Характерною особливістю таких рядів є наявність у них живомовних варіантів імен як з різноманітними суфіксами для вираження емоційно-експресивних відношень: -к(а), -очк(а), -ечк / єчк(а), -оньк(а), -еньк / -єньк(а), -ус / -юс(я), -ун / -юн(я), -уськ(а), -ичк(а), -ічк(а), -ок, -ин(а), -уш / -юш(а), -ушк / -юшк(а), так і з різними за своїм складом твірними основами: Анастасія — Туня; Василина — Сюта; Ганна — Нуця; Гафія — Гапка; Євдокія — Доця, Дуся; Катерина — Кася; Марія — Муся; Олександра — Леся, Саша; Параска — Пазуня, Паюта. На думку І.І. Ковалика, “у цьому саме виявляється своєрідна характерна відмінність здрібніло-пестливих форм особових імен від таких же форм загальних назв, в яких звичайно послідовно збережена одна і та ж вихідна словотворча повна (чи скорочена) основа” [6: 219-220].

В залежності від кількості варіантів, що входять до синонімічного ряду, він може бути ширшим чи вужчим. Найпопулярнішими жіночими іменами на Косівщині є Марія, Ганна, Олена, Параска, Ольга, Ксеня (Оксана), Наталія, Анастасія (Настя), Катерина, тому вони утворюють найбільшу кількість варіантів, а, отже, і найкolorитніші синонімічні ряди. Перші два імені особливо полюбались жителям села Космач. Більше як півстоліття незаперечним лідером тут є Марія, а Ганна також стабільно займає друге місце. Ось приклади варіантів деяких найуживаніших імен: Марія — Маріка, Марійка, Марічка, Марієчка, Марічечка, Маріченька, Марієнька, Маруся, Маруська, Марусечка, Марусичка, Марусина, Марусинка, Марусенька, Марусейка, Марися, Марисі, Мариська, Марисечка, Марисенька, Марисейка, Марисуня, Маса, Масенька, Масінька, Масечка, Масюнечка, Масюненька, Масюнінька, Муся, Мусі, Муська, Мусенька, Мусечка, Мусічка, Мусятко, Манюня, Манюся, Манюта, Манютка, Манюточка, Манюсенька, Манюсечка, Муня, Мунька, Мунічка, Мунечка, Муненька, Маша, Машка, Машечка, Машічка, Машенька, Машуня, Машунька, Машунечка, Машутка, Машутчик, Машок, Марина,

Мариня, Марині, Маринка, Марунька, Мариночка, Маринонька, Марунечка, Маруня, Маруні, Мар'я, Мар'яна, Мар'янка, Мар'яночка, Мар'янонька, Маріанна, Маріана, Маріаннка, Маріанка, Маріанночка, Маріаночка, Маріанонька, Мері, Міка, Міня, Мінька, Мінечка, Мінонька, Марта і ще близько 30 варіантів з пейоративним забарвленням. Ганна (Анна) — Гануся, Гануська, Ганусенька, Ганусечка, Ганусейка, Ганусик, Ганя, Гані, Ганька, Ганка, Ганечка, Ганочка, Ганулька, Ганчітко, Ганнуся, Ганнуська, Ганнусенька, Ганнусечка, Ганнонька, Ганночка, Ганнуненька, Ганнусик, Ганнусейка, Ганнушка, Ганзя, Ганзі, Ганзуня, Ганзюня, Ганзунечка, Ганзюнечка, Ганзуненька, Ганзюненька, Гандзя, Гандзуня, Гандзюня, Гандзунечка, Гандзюнечка, Гандзуненька, Гандзюненька, Ганця, Ганцуня, Ганцюня, Ганцунька, Ганцюнька, Ганцуненька, Ганцюненька, Ганцунечка, Ганцюнечка, Ганцулька, Ганцюлька, Ганча, Ганьча, Ганчітко, Аня, Анночка, Аннонька, Анничка, Аниця, Анниця, Аннуся, Аннуська, Аннуня, Аннунька, Бннушка, Аннэшка, Анічка, Анька, Анка, Анюта, Анютонька, Анюточка, Анютка, Анюрка, Анет, Анця, Анцюрка, Анча, Аньча, Нюта, Нюточка, Нютонька, Нуся, Нуська, Нусечка, Нусічка, Нусінька, Нуня, Нуні, Нунька, Нуненька, Нунечка, Нюра, Нюрка, Нюрочка, Нюронька, Нюсенька, Нюсінька, Нюсечка, Ноця, Ноцька, Ноцечка, Ноцюня, Ноцуня, Ниця, Ницька, Нуця, Нуцька, Нуцечка, Галя, Галина, Галинка, Галиночка, Галинонька, Галюся, Галюська, Галюсечка, Галюненька, Галка, Галочка, Гелена, Геленка, Геленочка, Міця. Олена — Оленка, Оленчик, Оленочка, Оленонька, Олененька, Оленуня, Оленуся, Оленусик, Оленуля, Оленейка, Оленця, Оленцуня, Оленцунчик, Єлена, Єленка, Єленочка, Єленчик, Єленонька, Єля, Єлюся, Єлюсик, Єлюнчик, Єлюньчик, Їлена, Їленка, Їленочка, Їленонька, Їлюсик, Улена, Уленка, Уленочка, Уленчик, Улюнчик, Улюньчик, Уленонька, Улечка, Уленька, Улюнька, Ілена, Іленка, Іленочка, Влена, Вленка, Вленочка, Вленонька, Вленці, Вленця, Лена, Леночка, Ленонька, Ленуся, Ленуська, Ленусьчик, Ленуля, Оля, Ольга, Олюня, Олюнчик, Олюньчик, Олюся, Олюська, Олюсечка, Олюсенька, Олюсчик, Олюсьчик, Олюнька, Олюненька, Ользя, Ольдзя, Олеся, Люся, Люська, Люна, Ляля, Льоля, Альона.

Більшість іменних варіантів утворюється за допомогою трьох

типів морфологічного словотворення: 1) суфіксального, 2) регресивного або усічувального, 3) регресивно-суфіксального.

За словами І.І. Ковалика, ”основні тенденції в процесі творення здрібно-пестливих форм особових імен в українській мові, як і в інослов’янських, виявляються переважно в явищах їх суфіксації, і набагато рідше виступає так званий регресивний спосіб словотворення” [6: 217]. Цю думку підтримують й інші дослідники [8: 15; 2: 12; 1: 200; 13: 200; 4: 106]. Завданням даної статті є розглянути особливості саме суфіксального способу творення розмовно-побутових варіантів імен.

Для творення здрібно-пестливих варіантів жіночих імен на досліджуваній території використовуються різноманітні суфікси, які можуть додаватися як до повних імен, так і до їх усічених варіантів. Найбільш продуктивним є суфікс -к(а): Ан(ь)ка, Афійка, Богданка, Валька, Василинка, Васютка, Галинка, Гал(ь)ка, Ган(ь)ка, Гафі(й)ка, Генка, Генка (варіант імені Євгенія), Данка (від Богдана), Даринка, Дарійка, Доцька, Дунька, Євгенка, Женька, Зорька, Іванка, Іринка, Йванка, Калинка, Каська, Катька, Леська, Ленка, Лідка, Любка, Людка, Марі(й)ка, Мар’янка, Машка, Меланка, Мілька (Емілія), Надійка, Надька, Настка, Настунька, Оксанка, Оленка, Ориська, Пазинка (Пазина — Параска), Палажка, Паранька, Пашка, Паютка (Паюта — Параска; такі варіанти цього антропоніма поширені у селах Снідавка, Річка, Соколівка, Яворів, Трач та ін.), Ромка, Рузька, Санка (Оксана), Сенька (Ксеня), Світланка, Славка, Сніжанка, Солом(ій)ка, Софка, Стефка, Танька, Тикенка (Тетяна), Тунька (Туня — Євдокія і Туня — Настя — Анастасія), Христинка, Юлька, Юстинка, Явдошка, Яринка. Суфікс -к- найактивніший в іменнику української мови, він поєднується майже з усіма іменами (із загальними назвами також). Високу продуктивність цього форманта при творенні розмовно-побутових варіантів засвідчують лінгвістичні дослідження вчених-ономастів. [6: 222; 4: 106; 7: 56; 3: 33; 10: 193].

У деяких іменах суфікс -к(а) втратив здрібно-пестливий відтінок і одержав нейтральне забарвлення: Іванка, Меланка, Мілька, Наталка, Параска, Славка, Дарка, Данка, Дзвінка, Ольга, Сенька та ін. Перші шість імен на Косівщині в актових книгах про народження часто фіксуються як офіційні, що рівноправно

співіснують з їх повними формами — Іванна, Меланія, Емілія, Наталія, Парасковія, Ярослава (чи Дзвенислава, Зореслава, Мирослава, Мстислава, Ростислава, Станіслава). Словник “Власних імен людей” [11] серед названих антропонімів подає тільки три як такі, що мають нормативно-офіційні варіанти — Наталія, Наталя, Наталка (с. 164); Меланія, Мелана (Меланка, Маланка, Малана, Мелашка, Малашка) (с. 162); Парасковія, Параскева, Параска (с. 172).

Ще одна особливість цього типу суфіксального утворення — втрата окремими варіантами імен передсуфіксального -й: Гафійка — Гафіка, Марійка — Маріка, Надійка — Надіка, а також звукосполучення — йй: Соломійка — Соломка, Софійка — Софка. Таке явище спостерігається і в східних говорах Закарпаття. П.П. Чучка вважає, що ”причиною цього може бути румунський або угорський вплив, але може бути пояснене й особливостями місцевої фонетичної системи” [14: 74].

Двоморфемні суфікси -очк(а), -ечк /-єчк(а) також дуже продуктивні. Вони служать для вираження вищої міри пестливості чи здрібнілості. Антропоніми з такими компонентами найчастіше використовують у сімейному колі батьки, близькі родичі, звертаючись до дітей, підлітків: Анночка, Богданочка, Василючка, Вірочка, Галиночка, Дзвениславочка, Ельвірочка, Євгеночка, Єфросиночка, Зореславочка, Іван(н)очка, Іриночка, Калиночка, Ларисочка, Лідочка, Людочка, Маргариточка, Мариночка, Мар’яночка, Наталочка, Ніночка, Одарочка, Оленочка, Оксаночка, Рогнідочка, Світланочка, Славочка, Стефаночка, Тетяночка, Уляночка, Христиночка, Юстиночка; Гафієчка, Емілечка, Зоєчка, Ксенечка, Лесечка, Ма(й)єчка, Марієчка, Надієчка, Настунечка, Олесечка, Олечка, Орисечка, Соломієчка, Софієчка, Тодосечка, Явдошечка.

Складні суфікси -оньк(а), -еньк / -єньк(а) в іменних варіантах виражають пестливість з особливим відтінком інтимності, ніжності, прихильності: Альбінонька, Анжелонька, Валентинонька, Василюнька, Галинонька, Даринонька, Діанонька, Зінонька, Ілононька, Калинонька, Карінонька, Лідонька, Любонька, Мартонька, Мирославонька, Наталонька, Нінонька, Оксанонька, Павлинонька, Роксоланонька, Русланонька, Сніжанонька,

Тамаронька, Тетянонька, Улянонька, Фросинонька, Юстинонька, Яринонька, Ярославонька; Ганусенька, Ма(й)єнька, Оленька, Олесенька, Орисенька, Софієнька, Тодосенька. Процес нанизування здрібніло-пестливих суфіксальних елементів на словотворчу основу особових імен з метою вираження найвищого ступеня здрібності чи пестливості ріднить структуру здрібніло-пестливих імен із такою ж ступінчатою здрібніло-пестливою будовою загальних здрібніло-пестливих слів [6: 221].

Широко вживаються суфікси -ик, -чик, за якими закріпився також вищий ступінь пестливості, рідше — здрібності; додаються до основи повного або ж усіченого імені та до основи деминутива: Валюсик, Владзик, (від Володимира), Галюсик, Ганусик, Іннесик, Ірусик, Ладзик (Володимира), Лесик, Лідусик, Марусик, Настусик, Наталюсик, Нусик (Нуся — Ганна), Олесик, Олюсик, Полюсик, Сютик (Сюта — Васюта — Василина), Танюсик; Богданчик, Данчик (Богданна), Іванчик (Іванна), Ілончик, Ірчик, Їленчик (Олена), Лесьчик, Лільчик, Любчик, Мільчик (Емілія), Натальчик, Оксанчик, Сузанчик, Тетянчик, Тоньчик (Тоня — Антоніна), Туньчик (Туня — Настуня — Анастасія), Улянчик. У сучасній українській мові ці ж форманти активно використовуються і в апелятивах на позначення здрібності та позитивної суб'єктивної оцінки: братик, вогник, котик, столик; крайчик, стільчик, хлопчик. Однак серед апелятивів суфікс -ик та похідний від нього -чик поєднується виключно з іменниками чоловічого роду. Іменні ж форми типу Лесик (від Леся) утворюються від іменників жіночого роду (чоловічого теж). Внаслідок цього особа жіночої статі позначається іменником чоловічого роду, що додає цьому антропонімічному утворенню особливих конотативних відтінків, у яких свою експресивну функцію одержує і залежна категорія роду.

Серед жіночих здрібніло-пестливих імен наявні утворення з суфіксами -ус'-(іюс-'), -ун(-юн'-). Характерною ознакою таких варіантів є те, що вони мають паралельні закінчення -я, -і: Богдануся — Богданусі, Вікуся — Вікусі, Віруся — Вірусі, Галюся — Галюсі, Ган(н)уся — Ган(н)усі, Дануся — Данусі, Іннуся — Іннусі, Іруся — Ірусі, Катруся — Катрусі, Лідуся — Лідусі, Мартуся — Мартусі, Надюся — Надюсі, Наталюся — Наталюсі, Оксануся —

Оксанусі, Павлуся — Павлусі. Суфікс -ун(-юн-) приєднується переважно до основи демінутива: Валюня — Валюні, Васюня — Васюні, Галюня — Галюні, Іруня — Іруні, Касуня — Касуні, Катуня — Катуні, Лесуня — Лесуні, Лідуня — Лідуні, Любуня — Любуні, Настуня — Настуні, Наталюня — Наталюні, Олюня — Олюні. Поява тут флексії — і є виключно фонетичною гуцульською зміною: у гуцульських говірках ненаголошене а після м'якого приголосного має тенденцію підвищуватися до і. Інколи ці суфікси можуть ускладнюватися ще формантом -к: -ус' — + -к- > -уськ(-юс'-+к-> -юськ-); -ун'- + -к- > уньк(-юн- + -к- > -юньк-) — Віруська, Гануська, Олюська, Оксануська; Валюнька, Васюнька, Галюнька, Ірунька. Багато з таких утворень, наприклад, Гануся, Катруся, Мартуся, Маруся, Касуня, Настуня взагалі втратили здрібніло-пестливий відтінок, і суфікси в них не виражають уже ніякої суб'єктивної оцінки. Зокрема, у селі Космач і прилеглих до нього 32 присілках в актових книгах про народження ми зустрічаємо в однаковій мірі як офіційні форми імен і Анастасія, і Настуня. Усього з 1880 по 1998 роки ми зафіксували там 499 носіїв цього імені, з них: Анастасія — 250 жінок, Настуня — 234. Також до книг реєстрації новонароджених потрапили й інші місцеві варіанти: Настуні — 6, Анастасія — 4, Настуне — 3, Настя — 2. Ім'я Настуня є нейтральним щодо емоційного забарвлення і в північно-західних районах Закарпаття [14: 75]. “Словник власних імен людей” [11] як рівноправні офіційні форми подає Анастасія, Настасія, Настя, і шансів попасти сюди варіанту Настуня, на наш погляд, майже немає, оскільки, по-перше, — це стара форма, нею іменуються здебільшого жінки старшого та середнього віку (молодь віддає перевагу варіантам Настя, Настасія), по-друге, він не набув належної популярності в інших регіонах України.

При творенні неофіційних імен значно рідше в ролі здрібніло-пестливих виступають суфікси, що додаються як до основи повного чи усіченого імені, так і до основи демінутива:

-ичк(а), -ічк(а): Анничка, Ганічка, Лесичка, Манічка (Маня — Марія), Неличка, Нелічка, Танічка, Фанічка (Фаїна).

-ок: Аньок, Вальок, Вірок, Лесьок, Лідок, Натальок, Нельок, Нінок, Светок, Таньок. У процесі творення здрібніло-пестливих

чоловічих імен цей суфікс використовується також рідко (Васильок, Дімок, Ігор(ь)ок, Петьок).

-ин(а): Ганусина, Дарусина, Марусина, Наталина, Парасина, Розалина.

Суфікс -ц(я) частіше додається до усіченої основи, рідше — до повної: Анця, Вірця, Гальця, Ган(ь)ця (Гандзя — одзвінчений варіант цього суфікса -дз (я)), Дарця, Ленця, Любця, Меланця, Надійця, Ольця (Ольдзя), Парасця, Ромця, Славця, Стефця, Юльця; Богданця, Василиця, Ірця, Лес(ь)ця, Нінця, Оленця. У багатьох селах суфікс -ц- втратив у антропонімі Юльця будь-яку експресію, і це ім'я сприймається там як нейтральне. При творенні розмовних варіантів у небагатьох жіночих іменах використовується суфікс -иц(я), що надає їм у залежності від ареалу використання різних експресій. Так, у селах Березів, Брустори, Космач, Люча, Прокурава, Стопчатів, Текуча у варіанті Анниця виражається згрубіло-зневажливе ставлення до особи, а в Кобаках, Річці, Снідавці, Соколівці, Яворові — прихильне відношення, повагу. Випадки розбіжності емоційного забарвлення варіантів імен у різних селах досліджуваного регіону не обмежуються тільки цим прикладом. Не однаково тут сприймаються варіанти Доцька, Дунька (Євдокія), Мунька (Марія), Єлена, Їлена (Олена), Іруні, Славуні. Подібні явища зустрічаються і в інших регіонах України, Росії [14: 13; 13: 202]. Слушною з цього приводу є думка Ю.П. Чумакової: “В переважній більшості випадків тільки з наявності того чи іншого суфікса в формі імені без урахування конкретної ситуації не можна судити про присутність у ній того чи іншого відтінку експресивного значення” [13: 202-203].

Певну продуктивність мають і суфікси-уш / -юш(а), -ушк / -юшк(а): Валюша, Віруша, Катюша, Надюша, Настюша, Танюша; Аннушка, Богданушка, Варварушка, Зінушка, Зоюшка, Ілонушка, Меланушка, Меланюшка, Наталушка, Наталюшка, Оксанушка, Олюшка, Танюшка, Улянушка. Імена з суфіксами -уш / -юш(а) є нейтральними щодо емоційного забарвлення, а імена із суфіксами -ушк / -юшк(а) мають відтінок пестливості, ніжності.

Малопродуктивними виявилися суфікси -ул / -юл(а): Вікуля, Віруля, Зінуля, Лідуля, Машуля, Нінуля, Оксануля, Ромуля, Світуля, Славуля;

-ульк-/-юльк(а): Богданулька, Ган(н)улька, Гандзулька, Ганцулька, Іннулька, Ірулька, Касулька, Лесулька, Славулька, Танюлька;

-уньк /-юньк(а): Валюнька, Ган(н)унька, Доцюнька, Касунька, Лесунька, Любунька, Людунька, Настунька, Олюнька, Славунька;

-урк / -юрк(а): Аннюрка, Данюрка, Лесюрка, Оксанюрка, Танюрка, Стефанюрка.

Непродуктивними є суфікси, від яких утворюється мала кількість похідних:

-ейк(а): Ганусейка, Касюнейка, Марусейка, Настунейка, Оленейка,

-он(а, я): Альона (з фонетичною видозміною антропоніма Оля), Лесьоня, Настьона,

-ч(а): Анча, Аньча, Ганча, Ганьча, Тонча, Тоньча. Ці варіанти зафіксовано у селі Кобаки. Тут же зустрівся ще один похідний антропонім з унікальним суфіксом -ітк(о) — Ганчітко; найчастіше він використовується при звертанні до дітей.

Суфікси , за допомогою яких утворюються згрубіло-зневажливі варіанти імен:

-ищ(е): Аннище, Богданище, Варварище, Василице, Галинище, Гафійище, Дарусище, Калинище, Лесище, Людмилище, Марійище, Меланище, Мотрище, Настище, Настунище, Наталище, Оксанище, Оленище, Олище, Палагнище, Романище, Рузище, Світланище, Теклюнище, Тикєнище (Тетяна), Улянище, Юльцище, Явдошище. Високою продуктивністю цього форманта з аналогічним забарвленням відзначаються також чоловічі варіанти імен (Василище, Іванище, Дмитрище, Петрище). Суфікс -ищ активно використовується в українській мові при творенні апелятивів, він “живається для підкреслення великого розміру якогось предмета чи істоти і надає їм відтінку згрубілості: домище, чоботище, столище” [12: 45].

-иск(о): Анніско, Богданіско, Іван(н)іско, Галиніско, Лесіско, Лідіско, Марійіско, Настуніско, Наталіско, Оксаніско, Оленіско, Палагніско, Парасіско, Світланіско, Тамаріско, Теклюніско, Уляніско. Функції суфікса -иск(о) тотожні з -ищ(е). Побутовують такі утворення у багатьох селах Косівщини.

-д(а), -д(я): Вірунда, Галинда, Ганусинда, Іван(н)да, Іринда,

Катеринда, Маринда, Меландя, Олендя, Павлинда, Парандя, Парасинда, Ружинда (Розалія), Юстинда. Базою для утворень цього типу служать переважно імена з основою на приголосний -н-. Тому, власне, тут можна вбачати й суфікс -нд(а).

-ондр(а), -индр(а), -ундр / -юндр(а): Василиндра, Васильондра, Василундра; Лесиндра, Лесьондра, Лесундра; Марійиндра, Марійондра, Маріюндра, Наталиндра, Натальондра; Павлиндра, Павльондра, Павлундра; Славиндра, Славундра; Стефаниндра, Стефаньондра, Стефанундра; Штефаниндра, Штефаньондра, Штефанундра. Найбільше таких варіантів фігурувало в анкетах учнів села Космач.

-ах / -ях(а): Любаха, Лідаха, Оленяха, Оляха, Юляха. Ці суфікси додаються частіше до основ денумітивів і утворюють тільки згрубіло-зневажливі варіанти.

-ох(а), -'ох(а): Васильоха, Лесьоха, Людоха, Меланьоха, Надьоха, Натальоха, Оксаньоха, Оленьоха, Паландьоха, Світланьоха. З цими іменами на досліджуваній території перегукуються апелятиви, які також мають негативне забарвлення: бабьоха, дурьоха, молодьоха, сліпоха, товстьоха. У селі Люча ми зафіксували прізвисько Петльоха, дане молодій жінці за манерою повільної ходьби.

Неоднозначну суб'єктивну оцінку містить у собі суфікс -ух / -юх(а). Поряд із негативним забарвленням в залежності від конкретного імені, конкретної ситуації вжитку, характеру відношень між особою, яка називає, і носієм імені, в залежності від віку іменованого варіанти імен з цим суфіксом можуть виражати пестливий, фамільярний відтінок (Надюха, Танюха). По-різному поводять себе такі антропоніми і в іменниках інших регіонів [1: 197; 4: 108; 13: 202].

-их(а): Богданиха (від Богдана), Іван(н)иха (від Іванна), Лесиха (від Леся), Маріаниха, Мар'яниха, Оксаниха, Олениха, Палагниха, Уляниха, Христиниха. Ці та подібні варіанти імен не слід плутати з андронімами — “найменуванням дружини за іменем, прізвиськом чи прізвищем чоловіка” [9: 29]. Вони, на відміну від андронімів, утворюються від жіночих імен.

-аш / -яш(і): Валяші, Гафіяші, Даріяші, Дуняші, Лідаші, Любаші, Маріяші, Меланяші, Оленяші, Палагняші. Цей суфікс вживається

і з флексією -а, проте для підсилення пейоративного відтінку активніше використовується її діалектна трансформація -і.

-ош(а) виражає згрубілість, зневагу: Анноша, Варвароша. Гафійоша, Іван(н)оша, Калиноша, Любоша, Марійоша, Натальоша, Оленьоша, Параньоша, Стефаньоша, Штефаньоша, Юлиноша. Побувають такі варіанти у багатьох селах Косівщини.

Суфікси -іш(а), -ішт(а), -ушт / -юшт(а) значно рідше додаються до повних імен, а частіше до тих, що зазнали вже усічення: Гафіша, Даріша, Іріша, Катеріша, Маріша, Параніша, Федоріша; Гафішта, Марішта, Наталішта, Мартушта, Меланушта, Юлішта, Вірушта, Ганушта, Лідушта, Людуста, Олюшта.

Найчастіше іронію чи навіть зневагу надають іменам суфікси -ун / -юн(і) в поєднанні з діалектною флексією -і: Ганнуні, Іруні, Лідуні, Любуні, Олюні, Павлуні, Славуні, Теклюні. У поєднанні з флексією -я цей же формант виражає фамільярність чи просто нейтральність і дуже рідко іронію. Територія поширення — Акришора, Березів, Космач, Люча, Прокурава, Стопчатів, Уторопи, Яблунів.

У небагатьох селах, найчастіше серед дитячого мовлення (а діти — мастаки новоутворень!), функціонують варіанти імен, утворені від повних та усічених форм з додаванням поліморфемних суфіксів -икал(о), -ікал(о), -игал(о), -іцал(о): Анникало, Валентикало, Гафікало, Іван(н)икало, Лідикало, Наталікало, Оленікало; Ганнигало, Галинигало, Настигало (Настя); Любіцало, Оксаницало, Юліцало (село Космач). Такі суфікси надають іменам відтінку зневаги, і їх діти використовують, щоб подразнити один одного.

З негативним забарвленням використовуються непродуктивні на досліджуваній території суфікси -іц(а): Галіца, Гафіца, Лесіца, Оленіца, Палагніца, Федоріца; -уц(а): Аннуца, Галіуца, Маргуца, Маргуца (Маргарита), Оксануца, Палагнуца. Непродуктивність цих формантів пояснюється їх неукраїнською природою: вони мають румунське походження [7: 54; 14: 77; 4: 110]. Адже села Чернівецької області, які межують з Косівщиною, довгий час перебували під владою Румунії. Історичне минуле відбилось і в мові. Спочатку румунські елементи потрапляють в антропонімію Буковини, потім на межові території, а згодом і на весь сусідній Косівський район.

Мало варіантів утворено й за допомогою суфікса -онз(а). Гальонза, Лесьонза, Марійонза, Оленьонза, Ольонза, Світланьонза, Юльонза.

Ще рідше трапляються згрубіло-зневажливі варіанти імен з суфіксами: -ег(а), -ег /-ег(а), що додаються як до повних, так і до усічених основ: Аннага, Аннага; Василега, Василега; Марієга, Марієга; Катерега, Катерега; Настега, Настега; Оленега, Оленега. У діалектах обстежуваного регіону звук (г) ніколи не переставав уживатись ні у власних назвах (прізвище Горган, гора Грегит, куток Глоди), ні в апелятивах.

-уг / -юг(а): Ганусюга, Варваруга, Варварюга, Наталюга, Палагнюга. Як і подібні загальні назви (волоцюга, злодюга, ледацюга), такі іменні утворення виражають тільки негативну суб'єктивну оцінку.

Тільки два варіанти трапилося з формантом -еп(а): Галепа (Галя), Рузепа (Рузя — Розалія). Такі утворення містять відтінок згрубілості і зневажливості, вони характеризують не дуже акуратну і не дуже розумну жінку. На наш погляд, вони вилучені із загальних назв галепа — “не дуже акуратна, розхристана особа (чоловік чи жінка), яка завжди поспішає”, дурепа, халепа.

Отже, проаналізований фактичний матеріал засвідчує широке використання на досліджуваній території різноманітних суфіксів, які служать засобами мовної експресії. Широта почуттів, які можна висловити суфіксальними формами імен, надзвичайно багата і розмаїта — від ласкаво-ніжного, приятного, шанобливого, інтимного й фамільярного до згрубіло-зневажливого, насмішкуватого, презирливого й осудливого. У варіантах імен відбита мовна творчість народу, заґрунтована на місцевому діалекті. Варіанти імен є свідченням того, що мова перебуває в безперервному процесі саморозвитку, вдосконалюється й ніколи не перестає використовувати свої власні ресурси.

1. Бондалетов В.Д., Данилина Е.Ф. Средства выражения эмоционально-экспрессивных оттенков в русских личных именах // Антропонимика. — М., 1970.

2. Брайченко С.Л. Антропонімічні уподобання мешканців Одеської області України: лінгвістичний аналіз: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Одеса, 1999.

3. Брайченко С.Л. Варіанти імен у колі сучасних уподобань мешканців Одеської області // Записки з ономастики. — Одеса, 1999. — Вип. 1.

4. Карпенко А.Ю. Деминутивное антропонимическое словообразование (на материале русских говоров юга Украины) // Вопросы ономастики. — Свердловск, 1980. — Вып. 14.
5. Карпенко А.Ю. Именник русских островных говоров юга Украины: Автореф. дис... канд. филол. наук. — Минск, 1982.
6. Ковалик І.І. Словотвір особових імен в українській мові (здрібніло-пестливі утворення) // Територіальні діалекти і власні назви. — К., 1965.
7. Кракалія Л.В. До питання класифікації буковинських антропонімічних варіантів // Мовознавство. — 1974. — № 2.
8. Панцьо С.С. Антропонімія Лемківщини. — Тернопіль, 1995.
9. Подольская.Н.В. Словарь русской ономастической терминологии. — М., 1988.
10. Симина Г.Я. Бытовые варианты личных имен (по материалам древних письменных памятников и современной антропонимии Понежья) // Антропонимика. — М., 1970.
11. Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. Власні імена людей: Словник-довідник. — К., 1996.
12. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. — К., 1969.
13. Чумакова Ю.П. К вопросу о формах личного имени в русской диалектной речи // Антропонимика. — М., 1970.
14. Чучка П.П. Антропонімія Закарпаття (Вступ та імена): Конспект лекцій. — Ужгород, 1970.

М. Л. Микитин, І. О. Засухіна

ДИНАМІКА ОСОБОВИХ ІМЕН СТУДЕНТОК ФІЛОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ УКРАЇНСЬКОГО ВІДДІЛЕННЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

Дослідження власних імен людей — цікавий матеріал для глибшого розуміння процесів, які відбувались на різних історичних зрізах у мові народу, його історії, культурі. “Личные имена имеют важность и значение... и как памятник воззрений, понятий и представлений народных, и в них нередко отражается характер и дух народа лучше всех других исторических памятников” [8: 6].

Мета нашого дослідження — простежити динаміку особових імен студенток українського відділення філологічного факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, процес розвитку певних імен або їх занепад (одиничне використання або повне випадіння імені з ужитку), кількісну та якісну динаміку жіночих іменувань.